

her, ja ingen havde i Virkeligheden frydet sig mere end han over det fornyede Opsving, som særlig Højskolen havde fremkaldt i Menigheden ved det bevægede Liv, den stadig tilførte Egnen.

Men Pastor Momme var i Ordets tungeste Betydning møt af Dage. Han følte det dybere end nogen anden, at han havde overlevet sig selv og nu fristede den trange Lod at opleve Dommen over sit Liv og sin Tid. Og dette var da den Sorg, der formørkede hans Alderdom, at han nu — i sit firsindstyvende Aar — var begyndt at tabe sin frejdige Tro paa den Sag han havde ofret sit Livs Gerning. Han havde længe ikke rigtig villet tilstaa det for sig selv; han havde bebrejdet sig sine Anfægtelser, kaldt sig en skørhovedet Olding og søgt at trøste sig med Sangens Ord om, at „unge Øjne, de ser dog bedst“. Men han havde ikke kunnet berolige sit bekymrede Hjerte. Den Ungdom, han saae vokse op omkring ham, de Tanker og Følelser, der nu beherskede Folket, . . . det var slet ikke en saadan Høst, han havde ventet sig af Aandens rige Udsæd. Allerbitrest var det for ham at være Vidne til, hvorledes den frie Kirkes gamle Modstander, den lysrædte og livsfjendske Pietisme, som han havde troet overvunden for alle Dage, nu drog i Sejrsgang over det hele Land. Naar han i Aviserne læste om den nyvakte Begejstring, hvormed man næsten overalt flokkedes om Mørke-Troens Forkyndere; naar han hørte, at endog Folk her fra hans egen Egn stod op midt om Natten og trodsede Vejr og Vind paa Fjorden for at komme over og høre Helvedsprædikanten derovre i Vejlby, — ganske som man i sin Tid var draget dervovrefra her til Sandinge for at opbygges af Lysets og Frihedens Evangelium — da grebes han af en nedknugende Følelse af, at alle Menneskeaaandens Kampe for Sandheds Erkendelse var et frugtesløst Op og Ned, at Gud i sin Usynlighed spottede alle Efterstræbelser og omstyrtede alle Babelstaarne, indtil Evighedens Time slog.

Han havde nu kun de skuffedes Haab tilbage: det andet Liv. Derfor var han saa taknemlig for den Ubemærkethed, hvori han fik Lov til at leve. Her i sin Haves tjørneomhegnede Fred, kun faa Skridt fjernet fra det Sted, hvor hans Grav skulde graves, følte han sig som allerede halvt tilhørende Aandernes Verden.